

<https://doi.org/10.62837/2024.5.100>

İRADƏ NADIR QIZI SƏRDAROVA
ADU,
Fil.f.d., dosent
Bakı ş., R.Behbudov küçəsi, 134

VARIATIVLIK HAQQINDA

Xülasə

Məqalədə dil vahidlərinin nitq aktının icrası zamanı özünü göstərən variativliyin linqvistik mənasının nəzərdən keçirilməsindən bəhs edilir. Variativlik yeni linqvistik forma yaratmayan dil vahidlərinin bir növü hesab olunur. Qeyd edilir ki, dilin və dil hadisələrinin tədqiqi dilin daimi və dəyişkən xüsusiyyətlərini müəyyən etməyə imkan verilir. Dil funksional sistem kimi daimi inkişaf vəziyyətindədir. Variativlik sintaqmatikada dil vahidlərinin mövcudluğu və fəaliyyət yolu kimi şərh olunur və mücərrəd vahidin təsbiti ilə ayrılmaz şəkildə bağlıdır. Variasiya həm də inkişafın nəticəsi, oxşar və ya eyni hadisələri ifadə etmək üçün müxtəlif linqvistik vasitələrdən istifadə və ya başqa səbəblərdən yarana bilən hər hansı dil variasiyası (və ya modifikasiyası) kimi şərh olunur. Məqalədə dil variativliyin bütün vahidlərinin və səviyyələrinin həm seqmental, həm də suprarseqmental səviyyədə öyrənilməsinin vacibliyi göstərilir.

Açar sözlər: *dil, variativlik, sintaqmatika, səviyyə, dəyişkən, xüsusiyyət*

Müasir linqvistik fikrin inkişafının səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri dilin hərəkətdə öyrənilməsi, yəni şifahi ünsiyyət prosesində dilin fəaliyyətinin öyrənilməsidir. Dil funksional sistem kimi daimi inkişaf vəziyyətindədir. Buna görə də təsadüfi deyil ki, son illərdə dildə sistemli münasibətlərin qurulması və onların dilin bütün səviyyələrində həyata keçirilməsinin (variantlarının) sadələşdirilməsi problemi getdikcə daha çox maraq doğurur. Strukturalizm üçün xarakterik olan dil və dil hadisələrinin öyrənilməsinə immanent yanaşma dilin daimi və dəyişkən xüsusiyyətlərini müəyyən etməyə imkan verdi.

Aydındır ki, dilçilikdə variativlik problemi yeni deyil. Bu məsələ dilçilər təcrid olunmuş nitqdəki səslərin tədqiqindən nitq axınındakı səslərin qarşılıqlı təsirinin öyrənilməsinə keçdikdə, struktur dilçiliyin başlanğıcında ortaya çıxdı. Onu da vurğulamaq lazımdır ki, dil vahidlərinin dəyişkənliyi probleminin aktuallığı onun bütün dil səviyyələrində müşahidə olunan bir hadisə kimi universal xassəsi ilə müəyyən edilir. O, dil sisteminin və bütün səviyyəli dil vahidlərinin fəaliyyət göstərməsinin immanent xassəsi kimi dilin özü tərəfindən müəyyən edilən və ona tətbiq edilən məcburi xüsusiyyətdir. Dil dəyişiklikləri fenomeni bütün dil sistemində

və onun nitqdə həyata keçirilməsinə nüfuz edir ki, bu da öz növbəsində dil sisteminin özünün çevikliyini təmin edir. Variativliyin tədqiqi verilmiş funksional vahidin nitq təzahürlərinin təhlilini, habelə bu vahidlər arasında əlaqələr şəbəkəsinin aydınlaşdırılmasını nəzərdə tutur [1, s.100].

Dilin variativliyi dil sisteminin əsas xüsusiyyətlərindən biridir, onun insanlarla ünsiyyət vasitəsi kimi xidmət etmək qabiliyyətini və dilin işləmə üsullarından birini təmin edir. Müasir dilçilikdə o, həm sinxron, həm də diaxronik aspektlərdə variantların qarşı-qarşıya qoyulması kimi qəbul edilir. Dil vahidlərinin variasiyası dil sisteminin daha ümumi universallıqlarının, onun inkişaf meyllərinin əksidir. Sintaqmatikada linqvistik (struktur, diskret) vahidlərin variasiyası, ilk növbədə, dilin, dil sisteminin bütün mövcudluq formalarının, nəhayət, dilin bütün səviyyələrinin xassəsi kimi universallığı ifadə edir.

Müasir qloballaşan dünyada multikultural ünsiyyət müəllimlər üçün vacib bir bacarıq halına gəlmişdi. Bu, müxtəlif mədəniyyətləri başa düşmək və qiymətləndirmək, həmçinin müxtəlif millətlərdən olan insanlarla effektiv ünsiyyət qurmaq bacarığıdır. Multikultural ünsiyyət təkcə uğurlu qlobal ünsiyyətin əsas komponenti deyil, həm də mədəniyyətlər arasında anlaşmanı gücləndirməyə və hər kəsin hörmətli və dəyərli olduğunu hiss etdiyi bir mühit yaratmağa kömək edə bilər.

Mədəni fərqləri başa düşmək və onlar arasında körpülər qurmaqla multikultural ünsiyyət daha əhatəli və tolerant dünya yaratmağa kömək edə bilər. Miqrasiya Siyasəti təşkilatının məlumatına görə, 2021-ci ildə ABŞ sakinlərinin 26%-i immiqrantlar və onların ABŞ-da doğulmuş uşaqları olub. Bu o deməkdir ki, ABŞ-ın dördüdə birindən çoxunda amerikalılarla gündəlik ünsiyyətdə olan çoxmədəniyyətli insanlar var.

Mədəniyyətlər arasında effektiv ünsiyyət müxtəlif mədəniyyətlərə malik insanlar arasında uğurlu əməkdaşlıq üçün vacibdir. Bununla belə, çoxmədəniyyətli ünsiyyətə gəldikdə, effektiv ünsiyyəti çətinləşdirə biləcək bir çox məsələlər var. Dil maneələri, mədəni fərqlər, mədəniyyətlərarası ünsiyyət bacarıqlarının müxtəlif səviyyələri və anlaşılmazlıqlar səmərəsiz ünsiyyətə və münasibətlərin gərginləşməsinə səbəb ola bilər. Xoşbəxtlikdən, bu çətinliklərin öhdəsindən gəlmək və ünsiyyətin uğuru üçün effektiv multikultural ünsiyyəti təmin etmək məqsədilə atıla biləcək addımlar var.

Dil maneələri bir çox multikultural ünsiyyətdə böyük problemlərdən biri ola bilər. Məsələn, bir çox hallarda ana dilini bilməyən biri ilə vəziyyəti müzakirə edən və problemi izah etməyə çalışan biri dil maneələri səbəbindən ünsiyyətlərinin çətinləşdiyini və ya təsirsiz olduğunu görürlər. Bəzən anlaşılmazlıqlar hətta multikultural auditoriyada düşmən və ya aqressiv ünsiyyət yarada bilər [1, s. 32].

Hər hansı bir mühitdə ana dilini bilməyən biri ilə ünsiyyət qurarkən sadə cümlələrdən istifadə edilməsi məqsəduyğun olar.

Sadə cümlələr həm yazılı, həm də şifahi ingilis dilində adi və sadə ünsiyyət üsulunu təmin edir. Sadə cümlələr daha uzun, mürəkkəb paraqraflara daxil edildikdə fikirləri vurğulamaq üçün istifadə edilə bilər. Qeyd edək ki, çox sayda isim, sifət və digər nitq hissələrindən ibarət mürəkkəb cümlələr vacib fikri qarışıdır bilər ki, bu da dinləyənlərin əsas fikri qavramasını çətinləşdirər. Bunun əksinə olaraq, sadə cümlələr bizə məlumatı yığcam şəkildə çatdırmağa imkan verir, dinləyənlərin lazım olan məlumatı heç bir çəşqinlik olmadan başa düşməsinə təmin edir [2, s. 104].

Multikultural ünsiyyətdə sadə cümlələrdən istifadə etməyin faydasını belə müəyyən etmək olar:

1) *Təkmilləşdirilmiş aydınlıq (Enhanced clarity):*

Cümlə quruluşunda sadəlik ötürülən məlumatın aydın və birmənalı qalmasını təmin edir.

2) *Təkmilləşdirilmiş anlama (Improved comprehension):*

Ünsiyyətdə olduğumuz hər kəs xüsusi terminologiya və ya mürəkkəb dillə tanış olmaya bilər. Sadə cümlələrdən istifadə nitqi daha aydın edir və həmçinin, hər hansı xüsusi bir sahədə mütəxəssis olmayanlar üçün əlçatan edir. Bu inkluzivlik bütün dinləyənlər arasında daha yaxşı başa düşülməyə və əlaqəyə kömək edir.

3) *Təkmilləşdirilmiş yaddaş formalaşması (Enhanced memory formation):*

Sadə cümlələrdən istifadə beynin məlumatı yaxşı qavramasına və yadda saxlamasına imkan yaradır. Tədqiqatlar göstərir ki, insanlar sadə dildə təqdim olunan məlumatları daha çox xatırlayırlar. Mürəkkəb olmayan cümlələrdən istifadə edildikdə insanlar məlumatdakı əsas məqamları asanlıqla yadda saxlamağı bacarırlar.

4) *Effektiv emosional müraciət (Effective emotional appeal):*

Dildə sadəlik insana auditoriyanı emosiyası ilə daha effektiv şəkildə əlaqə saxlamağa imkan verir. Sadə cümlələrdən istifadə etməklə dinləyənlərlə emosional əlaqə quraraq empatiya və anlayış yaratmaq olar.

5) *Zaman məhsuldarlığı (Time efficiency):*

Konfrans və ya fərqli çıxışlar zamanı vaxt məhdudiyəti olan bir mühitdə sadə cümlələrin qısalığı dəyərli vasitəyə çevrilir. İnsanlar nitqlərində tələsmədən bütün vacib məqamları əhatə etməyi təmin edərək, az (qısa) zamanda daha çox məzmun çatdırı bilərlər.

6) *Güvən artırma (Confidence boost):*

Sadə cümlələrdən istifadə etdiyiniz zaman sözləri və ya düşüncəni qarışdırmaq ehtimalı azalır. Sadə cümlədəki ifadə aydınlığı insana sabit və təmkinli davranışını qorumağa imkan verir [3, s. 18].

Multikultural ünsiyyət zamanı nitqdə, yazıda və ya hər hansı bir şifahi təqdimatda sadə cümlələrdən istifadə etməyin faydaları danılmazdır. Təkmilləşdirilmiş aydınlıq və başa düşmədən tutmuş yüksək cəlbediciliyə və

emosional cəlbədiciliyə qədər sadəlik auditoriya ilə effektiv ünsiyyət qurmaq üçün güclü vasitə kimi xidmət edir. Sadəliyin gücünü qəbul etmək lazımdır.

Dil dəyişkənliyi daimi linqvistik təkamülün nəticəsidir, linqvistik variativliyin göstəricisidir, lakin hərəkətə və inkişafa təkan verən elə hərəkətlilikdir. Bununla belə, o, bu fenomenin əsas xüsusiyyətlərini saxlamaqla, bir fenomenin dəyişkənliyini və ya dəyişdirilməsini nəzərdə tutur. Tətbiqdə linqvistik vahidlərin dəyişkənliyi səviyyə daxili qanunlara tabedir və dildaxili qaydalarla tənzimlənir. İnvariant və variant arasındakı ziddiyyət dil (F.de Sössür) və nitqin ikiqatlığına əsaslanır, belə hesab edilir ki, dili invariantlardan, nitqdən, yəni seçimlər sisteminin xüsusi təcəssümündən ibarətdir. Əlavə etmək istəyirdik ki, bu cür bölgü üçlü yanaşma baxımından nəzəri cəhətdən qəbul edilməzdir, ona əsasən, əgər fonemlər dil sistemini təşkil edərsə, onda variantlar norma səviyyəsinə aiddir və onların konkret təcəssümü, yəni fonlar (səslər) nitqin səviyyəsinə aiddir [2, s.61].

Ənənəvi olaraq dilin leksik səviyyə vahidlərinin (leksemlərin) variasiyasının tədqiqi əsasən morfoloji eynilik prinsipinə riayət edilməklə aparılır. Belə ki, məsələn, A.İ.Smirnitski ingilis dilində “*shade*” (*kölgə*) və “*shade*” (*tünd rəng*), “*man*” (*şəxs*) və “*man*” (*insan*) və s. sözlərini leksik-semantik variant kimi müəyyən etmişdir [3, s.42].

Müasir dilçilikdə variant anlayışının müəyyənləşdirilməsində iki baxış var. Birinci nöqteyi-nəzərdən dəyişkənlik sintaqmatikada dil vahidlərinin mövcudluğu və fəaliyyət yolu kimi şərh olunur və mücərrəd vahidin qurulması ilə qırılmaz şəkildə bağlıdır, yəni mücərrəd, sinif xüsusiyyətlərinin daşıyıcısı kimi çıxış edən invariant, xüsusi olaraq həyata keçirilən variantlar toplusundan abstraksiyadır. Məsələn, müəyyən bir icrada fonemlərin dəyişməsi, yəni sintaqmatikada bir fonemin müxtəlif modifikasiyalarda (instansiyalarda) işlədilməsi ilə ifadə olunur. Fonem variantlarının dəyişməzliyi diferensial (müvafiq) əlamətlərin eyniliyindən ibarətdir. İkinci nöqteyi-nəzərdən dəyişkənlik inkişafın nəticəsi, oxşar və ya eyni hadisələri ifadə etmək üçün müxtəlif linqvistik vasitələrdən istifadə edilməsi və ya digər üsulların nəticəsi ola bilən hər hansı dil dəyişkənliyi (və ya modifikasiyası) kimi şərh olunur. Struktur cəhətdən diskret (bölünməyən) dil vahidlərinin variantları altında, məsələn, fonemlər, morfemlər, leksemalar, konstruksiyalar və s. dilçilikdə biz eyni mahiyyətin müxtəlif təzahürlərini başa düşürük, məsələn, eyni vahidin bütün dəyişikliklərə baxmayaraq öz-özünə qalan modifikasiyaları.

Dilçilikdə çoxdan sübut edilmişdir ki, bir dil yalnız müxtəlif linqvistik vasitələrin istifadəsində müəyyən dərəcədə sabitlik ilə deyil, həm də dil sisteminin işləməsi prosesində ən tam şəkildə ortaya çıxan müəyyən bir seçim dəsti ilə xarakterizə olunur. Daim dəyişmək (variasiya) qabiliyyəti linqvistik işarələrin ən vacib xüsusiyyətlərindən biridir. Variasiya dil vahidlərinin modifikasiyası kimi,

müəyyən bir funksional sistemdə icazə verilən və onların həyata keçirilməsi konteksti və vəziyyəti ilə müəyyən edilir. Variativliyin təzahürünün səbəbləri dil inkişafının daxili və xarici amillərinin təsirinin birləşməsindədir.

Dil sisteminin və onun vahidlərinin xassəsi kimi dəyişkənlik problemləri uzun müddət dilçilərin diqqətini cəlb etmişdir. Dilin ünsiyyət vasitəsi kimi çevikliyi linqvistik vahidlərin nitq ünsiyyətində müxtəliflik qabiliyyəti ilə dəqiq təmin edilir. Dəyişiklik qabiliyyəti dilin təbiətinə xasdır, variasiya prosesini dildə təbii hesab etmək olar, çünki o, müxtəlif səviyyələrdə linqvistik vahidləri xarakterizə edir və dilin inkişafının daimi əlamətidir.

G.V.Stepanovun tərifinə görə, “Dilin dəyişkənliyi onun insanların ünsiyyət, düşüncə, ifadə və obyektivlik vasitəsi kimi xidmət etmək qabiliyyətini təmin edən əsas xassələrindən biridir” [4, s. 3].

Variasiyanın konkret dil altsisteminin qanunauyğunluqlarına uyğun olması dilçilərdən variasiyanın tək-cə konkret dildə deyil, həm də ümumi nəzəri mənada maraq doğuran ümumi və xüsusi xassələrini öyrənməyi tələb edir. Dil vahidlərinin dəyişkənliyi üçün ilkin şərtlər həm sistemin özündə, həm də mövcudluğunun spesifik formalarında yerləşmişdir. O, dilin qeyri-sabitliyinin təzahürü, onun daxili dinamikası, eləcə də onun dəyişmə və transformasiyasının stimulu kimi dildə müəyyən edilmiş bütün altsistem və vahidləri həm formal, həm də məzmun baxımından, sinxron və diaxroniyada, eləcə də əhatə edir, yəni sistem daxili əlaqələr kimi.

F.Y.Veysəllinin fikrincə, “dil invariantlarının müəyyən edilməsi, onların təsviri və təsnifatı məsələsi dilçilərin diqqət mərkəzindədir. İnvariantların variasiya xassələrinin müəyyən edilməsi məsələsi də müəyyən dərəcədə aktual hesab edilə bilər” [1, s.251].

Dil dəyişiklikləri invariantlığı saxlamaqla bütün dil sistemə və onun nitq aktında həyata keçirilməsinə nüfuz edir. L.Q.Zubkova dəyişkənliyi “generativ orqanizm kimi dilin məcburi xassəsi, artikulyasiya və simvolizmlə səciyyələnən dinamik sistem kimi” hesab edir [5, s.14].

V.M.Solntsevın fikrincə, variativliyi “birincisi, hər hansı bir dil mahiyyətinin onun modifikasiyası, müxtəlifliyi və ya hansısa normadan kənara çıxması kimi ifadə etməyin müxtəlif yolları ideyası...; ikincisi, dil vahidlərinin və bütövlükdə dil sisteminin mövcudluğu və fəaliyyət tərzini xarakterizə edən termin kimi” qəbul etmək olar [6, s.8].

Akademik L.V.Şerba fonem dedikdə bir sıra səslərin “səs növlərinə” birləşməsini başa düşürdü, əslində isə ümuminin reallaşdığı xüsusi olan tələffüz səsləri “fonemlərin çalarları” adlanırdı [2, s.19]. Müasir dilçilikdə variantlar adətən eyni mahiyyətin müxtəlif təzahürlərini, məsələn, eyni vahidin bütün dəyişikliklərə

baxmayaraq dəyişməz qalan modifikasiyalarını ifadə edir. İnvariant eyni varlığın xüsusi modifikasiyalarından - variantlardan abstraksiya şəklində mücərrəd təyindir.

Dil vahidlərinin variasiyası dil sisteminin müxtəlif səviyyələrində fərqli şəkildə özünü göstərir. F.Y.Veysəllinin tərifinə görə, “Fonologiyanın özü nitq axınının sintaqmatik bölünməsi prinsiplərinin müəyyənləşdirilməsindən və nəzərəcarpacaq dərəcədə müxtəlif səslərin bir invariantın variantı kimi müəyyən edilməsindən başlayır və daha çox oxşarları - invariantların çeşidləri kimi - bir tərəfdən də fərqlidir” [1, s.254]. Fonemlərin fonoloji səviyyəsində, yəni invariantlar vahidlərin səs və funksional xassələri əsasında alınır. Beləliklə, dildə fonetik cəhətdən yaxın və funksional eyni səslər toplusu ($a^1, a^2, a^3, a^n, t^1, t^2, t^3, t^n$) variant sırasını, /a/ m /t/ fonemləri isə invariantdır, yəni onların xüsusi tətbiqləri - variantlardır. Variantların hər biri üçün invariantı özünəməxsus invariant (ümumi) xassələrinə görə mühakimə etmək olar.

Dəyişkənlikdən danışıarkən dil dəyişkənliyinin əhəmiyyətini qeyd etmək lazımdır. İngilis dilinin formalaşmasının səbəb və amillərini öyrənmək üçün dilin milli-mədəni xüsusiyyətlərini bilmək lazımdır. Dövlət sektorunda istifadə olunan dil müəyyən dərəcədə bütün dünyanın milli dəyərlərini əks etdirir. Bu onunla bağlıdır ki, dilin təkə kommunikativ funksiyası yox, həm də idrak məqsədi var, yəni etnik biliklər, məsələn, dünyanı bilmək və dünyaya emosional reaksiya vermək, ona forma vermək, ötürmək, yaymaq, s. onu qoruyub saxla [7, s.8].

Dil dəyişkənliyinin özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biri onun milli-mədəni özəlliyidir. Bu məsələni bir çox alimlər, R.T.Bel, F.Boas, M.A.K.Halliday, İ.M.Vereşşaqin, V.Q.Kosmarov, A.İ.Çeredniçenko, V.T.Klokov, V.V.Oşçepkova tədqiq etmişlər.

Dil milli mədəniyyətin varlığının əsas ifadə formasıdır. İ.Sapir yazırdı: “Mədəniyyəti bərqərar etmək üçün cəmiyyətin nə etdiyini, cəmiyyətin nə düşündüyünü aşağıdakı sualların cavabını nisbətən bilməlisən. Dil insanların nə düşündüyünü ifadə edir” [8, s.211]. Beləliklə, dil mədəniyyətin həyata keçirilməsinin daxili ifadə üsuludur və mədəni biliklərin toplanması üçün bir vasitə kimi çıxış edir.

Dil və mədəniyyətin sıx əlaqəsini bir daha təsdiqləyən bir çox tədqiqatçılar M.A.K.Halliday, İ.Sapir, R.V.Lanqaker, A.Vejbitskaya, V.Q.Kostomarov, E.M.Vereşşaqin, V.P.Furmanova, F.Y.Veysəlov, D.N.Yunusov, N.Çun və digərləri dəfələrlə dilin leksik-semantik səviyyəsinə çevrilmişdir. Bunun səbəbi leksik vahidlərin insan fəaliyyəti sferasında baş verən bütün dəyişikliklərə cavab verməsidir.

Nəzəri material əsasında araşdırma apararaq məlum oldu ki, dilin variativliyi birbaşa olaraq bir sıra müxtəlif səbəblərdən və amillərdən asılıdır: həm daxili, həm də xarici.

Bu mövqə, xüsusən, sözlərin eyniliyini qoruyarkən variasiya diapazonunu müəyyən edən K.S.Qorbaçeviç tərəfindən bölüşdürülür, onların arasında bu məsələdə ən vacib hesab etdiyimiz “morfoloji quruluşun eyniliyi prinsipini” vurğulamağa dəyər.

ƏDƏBİYYAT

1. Veysəlli F.Y. Seçilmiş əsərlər. 2-ci cild. Bakı: Mütərcim, 2014. - 524 s.
2. Щерба Л.В. Фонетика французского языка: Очерк французского произношения в сравнении с русским. - Москва: Учпедгиз, 1953. - 261 с.
3. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. - Москва: Издательство литературы на иностранных языках, 1956. - 260 с.
4. Степанов Г.В. К проблеме языкового варьирования. Испанский язык Испании и Америки. - Москва: Наука, 1979.
5. Зубкова Л.Г. Сущностные свойства языковой системы и вариативность ее элементов / Явление вариативности в языке: материалы всерос. конф. Кемерово: Кузбассвузиздат, 1997, с. 13-16.
6. Солнцев В.М. Вариативность. Современный русский язык: система основных понятий. Ч. 1. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 1999, с. 6-16.
7. Горбачевич К.С. Вариантность слова и языковая норма. - Ленинград: Наука, 1978. - 237 с.
8. Сепир Э. Новое издание: Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва: Прогресс, 2001. - 656 с.

Irada Sardarova

ON VARIABILITY

Summary

The article deals with the consideration of the linguistic meaning of variability that manifests itself during the implementation of the speech act of linguistic units. Variability is considered to be a type of linguistic units that does not create a new linguistic entity. The study of language and linguistic phenomena has made it possible to establish constant and variable features of the sounding language. Language as a functional system is in a state of constant development. Variability is interpreted as a way of existence and functioning of language units in syntagmatics, and is inextricably linked with the establishment of an abstract unit. Variation is also interpreted as any linguistic variation (or modification) that may be the result of development, the use of different linguistic means to denote similar or identical phenomena, or the result of other reasons.

The article indicates the importance of studying all units and levels of language variability, both at segmental and suprasegmental levels.

Key words: *language, variation, syntagmatic, level, variable, feature*

Ирада Сардарова

О ВАРИАТИВНОСТИ

Резюме

Статья посвящена рассмотрению лингвистического смысла вариативности, проявляющейся при реализации речевого акта языковых единиц. Вариативность рассмотрена как разновидность языковых единиц, не создающая новую лингвистическую сущность. Изучение языка и языковых явлений позволило установить константные и вариативные особенности звучащего языка. Язык как функциональная система находится в состоянии постоянного развития. Вариативность интерпретируется как способ существования и функционирования единиц языка в синтагматике, и неразрывно связана с установлением абстрактной единицы. Вариативность также интерпретируется как всякая языковая изменчивость (или модификация), которая может быть результатом развития, использования разных языковых средств для обозначения схожих или идентичных явлений, или следствием других причин. В статье указана важность изучения всех единиц и уровней вариативности языка, как на сегментном, так и на суперсегментных уровнях.

Ключевые слова: *язык, вариация, синтагматика, уровень, переменная, особенность*

Rəyçi: *fil.f.d., dos. Cəmil Babayev*